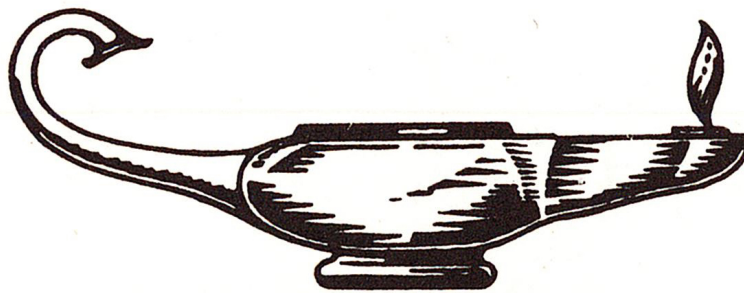

IDÉHISTORIA PÅ GÅNG

GÖTEBORGS UNIVERSITET

30/11 – 1/12 2017

LÄRDOMSHISTORISKA SAMFUNDET

INFORMATION & ABSTRACTS

INFORMATION

Välkomna till ämneskonferensen "Idéhistoria på gång" vid Göteborgs universitet!

Lärdomshistoriska Samfundet (LHS) vill inledningsvis tacka Institutionen för Litteratur, Idéhistoria och Religion vid GU för sitt generösa stöd i genomförandet av vår nationella ämneskonferens med inriktning på forskning. Vi vill också för praktisk och organisatorisk hjälp särskilt tacka konferensteamet som består av Tea Jahrehorn, Benjamin Britas Eriksson och Jens Norrby samt Möteservice vid GU.

När vi 2016 tog över samfundet och därmed redaktionen i *Lychnos* och samtidigt konferensens framtid i Umeå gestaltade sig ovisst bestämde vi oss för att koppla "Idéhistoria på gång" till LHS aktiviteter. Vi menar att LHS på så sätt kan förverkliga ett av sina främsta syften, att stärka och främja ämnet och ämnets identitet i Sverige. Vår förhoppning är att konferensen därför nästa gång äger rum 2020 vid Lunds universitet som 2019 tar över stafettpipen för *Lychnos*. Årets konferens presenterar inte mindre än 9 sessioner/paneler med 33 papers och inlägg från idéhistoriker från doktorander till seniora forskare. Vi är totalt omkring 60 deltagare.

Vi menar att det är konstruktivt att inleda konferensen med en *keynote* utifrån, det är alltid berikande att få nya och andra perspektiv på ämnet. Vi hälsar därför särskilt Ben Dorfman från Aalborgs universitet välkommen som också undervisade på den nationella doktorandkursen "Europa och det universella" som pågick mellan 27/11 och 30/11 här i Göteborg.

Vidare experimenterar vi i år med att arrangera tre tematiska *paneler*. Den första panelen handlar om "Digitaliseringens möjligheter för idéhistoriker". I den allt mer ökande digitaliseringen är det viktigt att svenska idéhistoriker orienterar sig angående databaser som kan berika undervisningen och forskningen. Vi har bjudit in Litteraturbanken (litteraturbanken.se) och Mediearkivet Retriever (tillgänglig som databas via våra universitetsbibliotek) att presentera sin verksamhet. Dessutom menar vi att det är viktigt att lyfta fram de juniora forskarnas perspektiv på ämnet och har gett dem fria händer att anordna en doktorandpanel. Den tredje panelen är tänkt att knyta ihop säcken och diskutera ämnets framtidsfrågor med inriktning på forskning.

Den första kvällen avslutas med mingel och tilltugg i foajén framför aulan. Vi bjuder på fika i pauserna. I övrigt är deltagarna självorganiserade vad gäller måltider och övernattning, en fungerande princip vi tagit över från Umeå. Konferensen är *gratis* att delta i, men vi har introducerat ett krav på medlemskap i LHS/prenumeration på *Lychnos*. Det är rimligt att vi som räknar oss till ämnet också prenumererar på samfundets årsbok där pågående forskning publiceras och diskuteras.

Lychnos finns numera också i den digitala världen, dels på <https://tidskriftenlychnos.se> och dels på Facebook. På hemsidan är det möjligt att teckna prenumeration, att ladda ner tidigare årgångar samt att få del av information om ämnet. Vidare finns sedan länge en idéhistorisk epost-lista, ILH-L på segate.sunet.se som främjar kommunikation inom ämnet.

Varmt välkomna, Andreas Önnersfors (ordförande LHS) & Katarina Leppänen (redaktör *Lychnos*)

ABSTRACTS (I programmets ordning)

KEYNOTE

- (1) **Ben Dorfman, Aalborg university** *'Make it Plain': A Journey with Activist Intellectual History in an Era of Social Strife and International Torsion*

The fault-lines of contemporary global society are deep, impactful, and potentially grow larger by the day. North American and European societies are witnessing increasing face-offs between liberals, cosmopolitans, and universal humanitarians and ethno-nationalists and defenders of “the nation.” Fluctuating international financial systems whose key feature may be uneven development have perhaps fallen yet more deeply under threat as ranges of global citizens often feel alienated from the economic progress that neo-liberalism claims to bring. Cultural clash – or at least popularly-perceived and politically-encouraged cultural clash – has been on constant boil since 9/11, and social movements on both the left and right seek notice by ranges of power brokers on both local and global levels. Of course, that’s above and beyond increasingly bold-faced appeals to force made by the heads of more than a few of the world’s leading powers, and senses of confusion had by many of our fellow men and women as courses of events seem to spin immutably beyond their control. Human rights not only *feel* under threat but are. Universal values appear to gain challenge as notions of an innate, interculturably-recognizable humanity are contested not only within the West but throughout the world at-large.

In this presentation, I would like to discuss one intellectual historian’s journey into the field of salient, ongoing debates about contemporary problems of interculturalism and the terms of international conflict. I would like to discuss the role of history of ideas not only in terms of what it *can* bring to the problematization of debates often expressed in blocky terms but the *necessity* of thinking “intellectual-historically” in terms of the arguments we make in such debates and their communication not only within scholarly communities but in relation to wider publics as well. Such issues bring two, perhaps three, challenges to the fore. Firstly, we are faced with the challenge of both admitting and showing that histories of concepts are often quite different than they appear. Examples of this can be seen in recent addresses to ideas such as human rights in works such as Samuel Moyn’s *The Last Utopia* (2010), Lynn Hunt’s *Inventing Human Rights* (2007) and Hans Joas’ *The Sacredness of the Person* (2013) – all of which demonstrate the extensive acculturation involved with concepts of “inherentness” and the winding paths that such ideas had to take to come to prominence in international discourse. Secondly, we are faced with aesthetic issues: how can intellectual historians, or academics posing themselves in intellectual-historical veins, speak with broader, more “public” voices? How can intellectual historians embrace sectors of public discourse in which it is clear that intellectual history has a role, yet in which that role is often not presented or problematized as such (“intellectual history,” or “history of ideas”)? Finally, *if* we are dismayed by challenges to universal rights and concepts of innate humanity’s emancipation, we might clarify our own stances on such things. We might clarify *why* we seek to advance the visions that we do, and the rationale of those visions vis-à-vis the intellectual histories we seek to elucidate (underlining the question of why we seek to elucidate them in the first place). The American novelist Randall Jarrell once referred to a time in which publications such as *The Journal of the History of Ideas* sat next to magazines of more general interest on the coffee tables and bed stands of a broader intellectual community; when intellectual history was simply “seen” as part of discussions of international affairs and cultural goings-on. When it comes to problems such as intercultural conflict or universal rights, it might not be “coffee table” or “bed stand” influence that we seek. Still, there is room for helping broader publics, as well as other academics, pose their concerns explicitly in terms of histories of thought. There is also

room for acknowledging our *own* thoughts on such issues – “making it plain,” as the American revolutionist Malcolm X once put it, as to how our thoughts relate to the intellectual histories we generate themselves.

Bio

Ben Dorfman is associate professor of intellectual and cultural history and head of the Language and International Studies programs at Aalborg University. Ben received his Ph.D. in History from the University of Kansas in 2002 and has taught at a range of institutions in both the U.S. and Europe. Ben’s book *13 Acts of Academic Journalism and Historical Commentary on Human Rights: Opinions, Interventions and the Torsion of Politics* recently came out on Peter Lang, and he is additionally the author of a range of articles on human rights, cultural theory, intellectual history, and philosophy of history in journals from *Critical Horizons* to *Culture, Theory & Critique* to *International Social Science Review*. Ben also headed the editorial board of the journal *Ideas in History* from 2011-6. Ben’s primary interests involve trying to inculcate public discourses and educational cultures around issues of human rights, social justice, and democracy, and finding explicit ways to tie academic discourses about such problems to public discussion.

Session 1

(2) Maria Johansen & Hjalmar Falk, GU *Vad kan politisk idéhistoria vara idag?*

Vad är politisk idéhistoria? Frågan är svårbesvarad, inte minst på grund av utmaningen att ringa in betydelsen i endera av begreppets tre led: politik, idé, historia. Som alla goda idéhistoriker vet skiftar ordens betydelse liksom föreställningar, institutioner och samhällliga ordningar. Trots detta har det historiska studiet av politiska idéer länge haft en stark ställning vid Göteborgs universitet och har rent av utgjort en av ämnets profilfrågor. Samtidigt kan vi konstatera att ämnesområdet, om det låter sig förstås som ett, för en något tynande tillvaro. I en tid då det politiska tycks ha återvänt efter en lång period av ett så kallat ”postpolitiskt” konsensus tycks det vara av högsta vikt att återigen börja tänka kring det politiska fältet och i vilket utsträckning politiska traditioner har bäring på den aktuella utvecklingen. Är vi idéhistoriker redo att axla en sådan utmaning? Vilka verktyg har vi och vilka skulle vi behöva? Kan politisk idéhistoria aktualiseras på ett sätt som bidrar till ämnets publika profil och skapa förutsättningarna för framtida forskningsinsatser?

Presentatörerna är två idéhistoriker vars verksamhet inom fältet kan sägas uppehålla sig vid politiska frågor och som återkommande, i både undervisning och forskning, har haft anledning att fråga sig hur politisk teori och idéhistoria relaterar till varandra och kan stödja varandra.

Vi kommer att diskutera politisk idéhistoria utifrån tre frågeställningar:

1. Vad innebär det att tänka politiskt idag?
2. Vad kan ett historiskt perspektiv på det politiska tänkandet bidra med idag?
3. Hur ska förutsättningarna för ett sådant bidrag kunna artikuleras, med dagens och möjligen morgondagens medel? Vilka möjligheter och vilket intresse finns för samverkan mellan olika institutioner och discipliner?

(3) Anton Jansson, GU *Ateismens svenska begreppshistoria 1879–1979*

I en tid då religionsfrihet och religionens roll i samhället diskuteras intensivt i offentligheten har ateismens och sekularismens historia kommit att sättas under luppen i en mängd studier internationellt. Sekulariseringstesen har också varit intensivt diskuterad de senaste decennierna, något som kallat på

studier av hur det sekulära samhället formats. Det här papperet är ett försök till att göra just detta i en specifik kontext med en specifik vinkel. Syftet är att förstå hur det sekulära Sverige begreppsliggjorts.

I mitt paper fokuserar jag utvecklingen av ateismens och sekularismens semantiska fält i Sverige. Ateism definieras analytiskt som en (aktiv) frånvaro av gudstro, och sekularism som ett projekt för att skilja religionen från staten (eller t o m från offentligheten). Ateism och sekularism är ofta sammanknutna historiskt men inte synonyma. De frågor som styr min framställning är: Vilka begrepp har varit centrala för ateistiska och sekularistiska rörelser och intellektuella i Sverige? Vilken utveckling har skett kring viktiga begrepp, och varför?

Studien kommer ta sitt avstamp under sent 1800-tal, då det grundas en rad religionskritiska organisationer och många ateister och sekularister börjar ta plats i offentligheten, och rör sig fram till idag. Jag kommer att använda mig av material från och om ateistiska och sekularistiska organisationer, såsom Föreningen för religionsfrihet, Utilistiska samfundet och Förbundet för religionsfrihet, och dito författare som Anton Nyström, Victor Lennstrand och Ingemar Hedenius. Förutom detta kommer jag även använda tidningsmaterial, samt ordböcker och lexika. Metodologiskt lutar jag mig mot en kosellecksk begreppshistoria.

(4) Karolina Enquist Källgren, GU *Exile as a context to community*

Exile is a historic event, and a political social condition, that has been recurring through history. In this paper I argue that exile can be understood as a context in history, with particular implications for method and historic interpretation. This entails a specific way of constructing historic space, as well as time. Drawing on Koselleck's concepts room of experience and horizon of expectations, I develop on the idea of a particular exile historic space. I further argue, that since exile is the movement of people from one place to another, exile as context is a methodological approach within the larger historical theory of circulation of knowledge, but with certain specific traits. One of these is the way in which exile maintains contact between locations, and thus also cultural and socio-political contexts. Another, is the translation or transposition of concepts and ideas between languages. A third, is the turn towards a 'universal' or large-span history of canon.

Session 2

(5) Lisa Svensson, GU *Mode, tidskrifter och cirkulation 1818–44*

"... att samma dag läsa utländska nyheter tre- och fyrdubbelt, hvaraf man på sin höjd kan lära känna olika öfversättares olika skicklighet eller oskicklighet" Denna kommentar i Argus 1821 som något raljerar över publicisternas osjälvständiga rapportering och utländska fokus gäller pressen i Sverige under Karljohantiden, är också talande för hur utländska händelser kom till de svenska läsarnas kännedom generellt. Att nyheter översattes eller på annat sätt redigerades innan de gick i tryck tidigt 1800-tal var den normala vägen. Det som kan intressera en inhemsk läsekrets bearbetades och översattes. Det gäller inte bara politisk press, utan i högsta grad kulturnyheter av olika slag, liksom moderapporteringen. Även om vissa lite snällt tillskrivit Fredrik Boije själv, redaktör för tidskriften *Konst och-nyhetsmagasin för medborgare af alla samhällsklasser*, utförandet av modegravyrerna, så ligger det för öppen dager att han huvudsakligen använde sig av utländska förlagor. Han skriver naturligtvis aldrig uttryckligen att han kopierar, men låter sina läsare förstå, ibland nästan som en försäkran om sina ansträngningar, hur han inväntar eller just har fått de utländska journalerna, och hur han på sätt ska kunna visa upp det rådande modet. Modet var ju något som hände i Paris, London och Wien, inte i Stockholm, och här utfördes de detaljerade gravyrerna av mode av särskilt anställda konstnärer. De kopierades och användes friskt av

journaler från modemässigt mindre intressanta städer över hela Europa och Ryssland. De som ville förvissa sig om att vara uppdaterade prenumererade förstås direkt på de utländska journalerna. Detta är något som Boije bör ha varit väl medveten om, vilket implicerar att han, för att kunna leva upp till den välinformerade källa som han utgav sig för att vara behövde presentera ett trovärdigt urval ur de europeiska journalerna. För Boijes roll som redaktör handlade urvalet och kopieringen om prestige och trovärdighet. Detta anförande kommer att belysa modebildernas europeiska cirkulation och Fredrik Boijes urval.

(6) Leif Runefelt, SH *En burk med liljevitt. Skönhet, reklam och kemisk revolution 1870–1914*

Jag presenterar en delstudie inom mitt projekt *Den magiska spegeln. Samhällsordning, innovation och bilder av kvinnor i den bildsatta pressannonsern, 1870–1914*. Delstudien diskuterar hur skönhet – kvinnlig sådan då manlig skönhet var en ickefråga – diskuterades i svensk annonsering under en period då den kemiska industrins utveckling förändrade möjligheterna att till låga kostnader förbättra sitt utseende. Äldre ideal med rötter i renässansens petrarkiska skönhetsideal och i hemkultens tonvikt på den borgerliga kvinnan som hemmets ängel utmanades och omtolkades i de bildsatta annonserna, som betraktas som en ny arena för normproduktion.

Skönhetsvård må vara det mest ytliga men jag argumenterar för att det under ytan finns ett stort djup, eftersom skönheten var en helt central del i den kvinnliga underordningen, och därmed en inbyggd del i samhällsordningen. Skönheten hade länge varit en del av kvinnans plikt att behaga mannen, men när den nu dessutom blev uppnåelig för kanske bara 1 kr och 20 öre kunde försumlighet straffa sig grovt – i förlängningen att kvinnan förblev ogift. Skönhetsvårdens betydelse för äktenskapsmarknaden blev en viktig del av reklamens retorik både i text och bild.

(7) Carl-Filip Smedberg, UU *Socialgruppsindelning 1911–1960. En skiss över ett forskningsprogram*

Socialgruppsindelning har kommit att bli en naturlig del av hur vi talar om oss själva och samhället. Historiker möter ofta indelning när de ska skriva om svenskt 1900-tal. Kategorin dyker upp i statistiken, statliga utredningar, policydokument, valmanifest och i samhällsdebatter i tidningar och tidskrifter. Hur kan man förstå socialgruppsindelningen och statistiken över socialgrupperna bortom en avbildning av samhället? Jag kommer att argumentera för att de sociala kategorierna är produktiva: de används i skilda kontexter för att förändra dessa. Vilka specifika mekanismer och processer är i spel när en indelning som socialgrupperna blir det dominerande sättet att konstruera och förstå samhället utifrån? Syftet med denna presentation är delvis att påbörja en historisering av socialgruppsindelning som ett sätt att beskriva samhället: Undersöka dess uppkomst och karriär. Ett annat syfte har att skissera upp möjliga ingångar till att förstå och skriva historia om sociala kategorier ur konstruktivistiska och idéhistoriska perspektiv.

(8) Daniel Nyström, SH *Lilla Hjärtat, Muhammedkarikatyrer och en skäggig norrman: svensk debattkultur under 2000-talet*

Kriget mot terrorismen, karikatyrteckningar, kulturens vänstervridning, otidsenliga seriealbum – listan kan göras lång över de ämnen och händelser som debatterats under 2000-talet. Dessa debatter är intressanta att närma sig ur idéhistorisk synvinkel. Min utgångspunkt är att de ämnen och händelser som vid en viss tidpunkt debatterats säger något om vad som ansetts angeläget att förhålla sig till. Eftersom debatterna

speglar vad som betraktats som viktigt tänker jag att de kan användas för att åskådliggöra vad samtidens aktörer menat känneteckna Sverige och världen under 2000-talet.

Den studie som jag presenterar vid Idéhistoria på gång 2017 fokuserar inte primärt på ståndpunkter och positioner i 2000-talets debatter. Polerna i debatterna är som jag bedömer ordnade efter vanliga oppositioner som vänster–höger, liberal–konservativ, protektionism–globalism, majoritetskultur–minoritetskultur. Att studera ståndpunkter och positioner har ett begränsat värde eftersom det riskerar att fixera polariseringar som är historiskt föränderliga. Mer givande är att studera dessa debatter utifrån idéhistoriska frågor om vilka föreställningar om svenska och internationella förhållanden som de förmedlar.

Vid Idéhistoria på gång presenterar jag projektet och de analytiska infallsvinklar som jag laborerar med för tillfället. Projektet är finansierat av Ridderstads stiftelse för historisk grafisk forskning.

Session 3

(9) **Linn Holmberg, SU** *Encyclopaedism in Eighteenth-Century Scandinavia: The Geographical Expansion of an Enlightenment Phenomenon*

Med detta paper vill jag presentera arbetet med mitt nya forskningsprojekt och bok, preliminärt kallad *Encyclopaedic Movements*. Syftet är att utforska spridningen och den tidiga formeringen av alfabetisk encyklopedism som praktik och diskurs i 1700-talets Skandinavien.

Originating in France and England, the modern alphabetically organized reference work was diffused on the European book market from the late seventeenth century onwards. Soon, writers and publicists in urban centres across the continent were engaged in compiling, translating and reviewing *real-lexica*, followed by widespread discussions about the dangers and promises of the new genre: its potential for enlightening the Public as well as for undermining the foundations of learning. Compared to other European countries, the encyclopaedic publishing craze was less visible in northern Europe, where all attempts to publish general encyclopaedias failed. For this reason, Scandinavia has not attracted much attention in international research on eighteenth-century encyclopaedism, which tends to emphasize the major developments in France, England, and Germany. However, the absence of successful publications in Scandinavia does not mean that there was no encyclopaedic activity there, or that literate people did not experience and talk about dictionaries as a new, international phenomenon present also in the northern 'periphery' of Europe.

The book traces the long-term formation of a discursive landscape surrounding *real-lexica* in Scandinavian journals. In the light of these findings, it also examines a number of contemporary encyclopaedic enterprises, such as the forty-year production history of Sven Rinman's *Bergwerks lexicon* (c. 1740–1789), an unfinished naval real-lexicon, Charles De Geers unpublished notes, and C. C. Gjörwell's failed attempt to make a Swedish *Encyclopedie* (c. 1775–1778). Through this dual approach – the study of discourse and practice combined – the book aspires to bring new perspectives on eighteenth-century encyclopaedism as a transnational, Enlightenment phenomena.

(10) **Andreas Rydberg, UU** *Self-knowledge in eighteenth century Germany*

Under de senaste femtio åren har det blivit allt tydligare att vetenskap och vetenskaplig kunskap tillkommer i historiska kontexter. Det kanske mest aktuella och banbrytande exemplet på detta är den rad studier som visat att även till synes stabila och ahistoriska kategorier som *sanning, fakta, objektivitet, sannolikhet* och *erfarenhet* är föremål för historisk förändring. I detta planerade postdocprojekt ansluter

jag mig till denna forskning genom att fokusera på kategorin *själv-kunskap* (Selbsterkenntnis, Self-knowledge) i 1700-talets Tyskland. Under första halvan av 1700-talet framhöll tyska filosofer själv-kunskap som nyckeln till det goda livet. Endast genom att först känna sig själv kunde man hoppas bli en kognitiv och moralisk mer fullständig människa. Snarare än att utgöra en abstrakt metafysisk teori var själv-kunskap nära kopplat till ett brett spektrum av konkreta andliga övningar. Likväl, om själv-kunskap utgjorde nyckeln till kognitiv och moralisk perfektion i det tidiga 1700-talets Tyskland, skulle detta komma att förändras i takt med att kritiska röster höjdes under seklets andra hälft. Snarare än att understryka och betona vikten av själv-kunskap kom denna kategori nu att ses som alltmer problematisk. Denna nya hållning representerar en radikalt annorlunda attityd som i sin tur vittnar om mer omfattande epistemiska förändringsprocesser.

Syftet med projektet är att studera kategorin själv-kunskap i 1700-talets Tyskland. Mer specifikt intresserar jag mig för hur kategorin förändrades under 1700-talets lopp samt för hur dessa förändringar återspeglar mer omfattande epistemiska processer kopplade till övergången från tidigmodern till modern vetenskap. För att fånga denna förändringsprocess kommer jag att göra nedslag under början, mitten och slutet av 1700-talet. I vart och ett av dessa nedslag struktureras analysen kring ett antal empiriska frågor: Vad var själv-kunskap? Varför ansågs själv-kunskap viktig? Hur fick man själv-kunskap? Frågorna är konstruerade för att täcka in såväl teorier som praktiker kopplade till själv-kunskap.

(11) Thomas Karlsruhn, UU *Fichte och universitetets känslohistoria*

Det moderna forskningsuniversitetets genombrottsperiod i de tyska länderna kring sekelskiftet 1800 karakteriseras av nya sätt att förhålla sig emotionellt till de akademiska institutionerna. En starkt ökad betoning av de positivt laddade känslornas allmänna roll i forskning och högre utbildning präglar många reformförslag och programmatiska formuleringar kring universitetets idé. Ett vanligt och tongivande förhållningssätt till det emotionella understryker att begäret efter kunskapsökande och sanning växer fritt inom varje enskilt subjekt. Institutionens uppgift blir då att underlätta och frigöra känslorna genom att lyfta bort hinder och neutralisera motkrafter. Detta mönster är bland annat synligt hos de sedermera mycket tongivande reformatörerna Friedrich Schleiermacher och Wilhelm von Humboldt. I Johan Gottlieb Fichtes programförslag inför Berlinuniversitetets öppnande 1810 hanteras däremot den emotionella aspekten av universitetslivet på ett annorlunda sätt än hos de nämnda kollegorna. Där dominerar istället föreställningen om att begäret uppkommer snarast som ett resultat av tvingande institutionella arrangemang och praktiker. Min framställning bygger på en artikel kring detta tema som jag håller på att färdigställa. Där visar jag på Fichtes sätt att förhålla sig till universitetets känsloliv och på hur det skiljer sig från andra samtida universitetsdebattörers föreställningar. Jag pekar avslutningsvis också framåt mot de sätt på vilka vi i vår tid förhåller oss till känslor i det akademiska livet.

(12) Victoria Höög, LU *Idéhistoria i framtidens kunskapshistoria. Några historiografiska kommentarer.*

I våras 2017 kom första numret av en ny tidskrift *Know: A Journal on the Formation of Knowledge* utgiven av Chicago University Press. I "Editor's introduction" anges syftet till att publicera inom två huvudområden: "uncovering and explicating diverse forms of knowledge from antiquity to the present, and accounting for contemporary forms of knowledge in terms of their history, politics, and culture." Bakom tidskriften står Stefanovich Institute on the Formation of Knowledge, vid Chicago universitet. Till institutets är välkända forskare som Peter Galison, Anthony Grafton, Stephen Greenblatt m.fl. knutna. Liksom tidskriften fokuserar institutets forskning på frågor som "vad är kunskap, hur är det format av politik och kultur, vilket inflytande har kunskap på samhället, hur bidrar kunskapshistoria till att förstå nutiden." För en

idéhistoriker är frågeställningarna välbekanta, likaså perspektivet att kunskap alltid är inbäddad, antingen i objekt, människor, mentala såväl som materiella praktiker, samhällen eller institutioner. I en av det första numrets intressantaste artiklar utmanar – eller snarare ifrågasätter Lorraine Daston existerande vetenskapshistoria genom att måla upp en vision av kunskapshistoria som utgår ifrån praktiker och cirkulation i stället för objekt. Allt detta kan en idéhistoriker bara välkomna. Frågan är vilket förhållningssätt som samtidigt värnar om vårt ämne och befrämjar samarbete med historikerna som har varit alerta. I en artikel i *Historisk tidskrift* 2015 presenterade en lundahistoriker kunskapshistoria som ett nytt forskningsområde. Vid historiska institutionen i Lund finns från 2018 två postdoc-tjänster. Utlysningstexten skulle kunna avse en tjänst i idé- eller vetenskapshistoria, historiografin är gemensam. Frågan väcks om idéhistoria håller på att mista den starka institutionella ställning som ämnet har haft vid svenska lärosäten de senaste fyrtio åren.

Session 4

(13) Daniel Strand, SU *Inga alternativ. Ideologiernas död på 1950-talet och postpolitiken på 1990-talet*

Under 1950-talet utropade ett antal samhällsvetare och intellektuella i Europa och USA de politiska ideologiernas död. Ideologierna, som under första halvan av 1900-talet hade haft en så viktig roll i västvärldens politiska liv, ansågs efter andra världskrigets slut ha förlorat sin betydelse i Europas och Nordamerikas liberala demokratier. I och med framväxten av keynesianskt styrda välfärdsstater kunde de ekonomiska och sociala klyftor som präglade den gamla tidens industrisamhälle jämnas ut.

Trots att föreställningen om ideologiernas död ifrågasattes under det politiskt turbulenta 1960-talet skulle liknande idéer komma till uttryck efter Berlinmurens fall 1989. Forskare hävdade nu att Kalla krigets slut innebar "historiens slut", att globaliseringen skulle urholka begreppen höger/vänster och att de ideologiska konflikterna skulle ersättas av krig mellan olika etniska och kulturella grupper.

I avhandlingen *No alternatives. The end of ideology in the 1950s and the post-political world of the 1990s* jämför jag diskussionerna på 1950- och 1990-talen. Med särskilt fokus på de historieuppfattningar som kommer till uttryck i dessa teorier visar jag hur de kan förstås som *legitimerande* eller *mobiliserande berättelser* som syftade till att upprätthålla den rådande ordningen i västvärldens liberala demokratier.

Genom att förneka alternativ till den rådande samhällsordningen bidrog 1950-talets diskussion om ideologiernas död och de likartade teorierna på 1990-talet till det som den italienske forskaren Franco "Bifo" Berardi har kallat för "framtidens långsamma återkallande". Om den västerländska moderniteten kännetecknades av en temporalitet som bottnade i uppfattningen om en växande klyfta mellan erfarenheten av det förflutna och förväntningarna på framtiden sökte de teoretiker som studeras i *No alternative* dämpa tron på framtidens emancipatoriska potential. Därigenom bidrog de också till den historiska pessimism och politiska handlingsförlamning som tycks präglade vår samtid.

(14) Anders Burman, SH *Demokratins idéhistoria*

Är det idag alls möjligt att skriva en akademiskt, intellektuellt och politiskt försvarbar framställning av demokratins långa och komplicerade idéhistoria från det antika Grekland till vår egen samtid på ett så begränsat omfång som 200 till 250 sidor? Vilka urvalskriterier är i sådana fall rimliga att utgå från? Vad måste vara med och vad kan man utan större problem välja att bortse från? Och vilka metodiska ingångar och teoretiska perspektiv ter sig då mest fruktbara? Den typen av frågor har jag ställts inför efter att jag –

hittills utan någon egentlig finansiering – tagit på mig uppgiften att skriva en populärvetenskaplig bok om demokratins idéhistoria. Projektet är fortfarande bara i sin linda, men i min presentation ska jag redogöra för hur jag hittills har tänkt kring den kommande bokens avgränsningar, innehåll och upplägg. Men framför allt är jag intresserad av att diskutera dessa frågor med andra idéhistoriker. Problematiken aktualiserar också mer allmänna frågor om vilka vi skriver för och vad vi egentligen vill med vår idéhistoriska forskning.

(15) Vala Pálmadóttir *Hur är det personliga politiskt?*

Frasen *det personliga är politiskt* härstammar från 1970 talets marxistiskt inspirerade radikalfeministiska kontext. Analysen var nära förknippad med medvetandehöjandepraktiker i vilka personliga berättelser framträdde i slutna och säkra rum organiserade av grupper med politiska anspråk. *Medvetandehöjande* var nära förbundet med dis-identifikation med traditionella idéer om femininitet och frasen “det personliga är politiskt” hänvisade bl. a. till att individuella kvinnors problem var strukturella och kulturella - både anledning till och resultat av ojämlika maktrelationer. Berättelserna var således kopplade till skapandet av politiska subjekt.

Argument att “det personliga är politiskt” har varit kännetecknande för såväl feministisk aktivism som forskning i decennier. Frasen har en fortsatt aktualitet i dag bland annat när feminister och andra organiserade identitetsgrupper offentliggör förtryck som tills nu varit placerade utanför det politiska. I dag har sociala medier dessutom bidragit till skapandet en ny plattform för att *politisera* det *personliga*. I min avhandling argumenterar jag bl. a. för att radikalfeministiska analyser har under 1990 talet gått från en marxistisk analys till en baserad på en diskurs om *mänskliga rättigheter*. I och med olika mänskliga rättighetskampanjer har den personliga berättelsen också har fått ett offentligt genomslag där individuella öden ofta aktualiseras för att kultivera empati och nå gehör hos en bredare grupp. Begreppet *medvetandehöjande* dyker således också upp i dessa kontemporära sammanhang fast med en förskjuten betydelse.

Till sist så har den personliga berättelsen i en nutida kritisk teori varit förknippad med det som ofta går under beteckningen “identitetspolitik” eller politik baserad på erkännande. I det sammanhanget har den feministiska tänkaren och statsvetaren Wendy Brown efterfrågat en sorts politik som poängterar “vad vi vill” i stället för “vilka vi är” – politik som ser bortom identiteter och fokuserar mer på “världsbyggande” – som är ett begrepp lånat från den politiska tänkaren Hannah Arendt. Brown är inte ensam om att referera till Arendt - hennes politiska filosofi har nämligen de senaste åren fått en ny aktualitet bland annat på grund av det som uppfattas som förändrade villkor för det offentliga samtalet och “det politiska” där hennes teorier kring distinktionen mellan det privata och offentliga (politiska) utgör en återkommande refenspunkt. I denna presentation kommer jag kontrastera den olika radikalfeministiska förståelser av *det personliga och det politiska* med Arendts idéer.

Session 5

(16) Charlott Wikström, UmU Emilia Fogelklou – bildning och fostran 1901-1965

Som nybliven doktorand är tanken under konferensen att presentera mitt avhandlingsprojekt, som handlar om pedagogen Emilia Fogelklous (1878–1972) bildningssyn. Fogelklou verkade inom en rad olika områden. Bortsett från att hon varit lärarinna och forskare inom den pedagogiska disciplinen, har hon även gjort insatser inom medeltidsforskningen, varit initiativtagare till den svenska kväkarrörelsen, engagerat sig i kvinnofrågor och fredsörelsen. Trots Fogelklous djupa engagemang för bildningsfrågor och ett

omfattande källmaterial har hennes bildningsidéer i ringa grad uppmärksammats inom den idéhistoriska/utbildningshistoriska forskningen.

Fogelklou formulerar tydliga visioner för hur ett bättre samhälle kan möjliggöras. Visionerna sträckte sig inte endast till skolans kontext, bland läroböcker och undervisningsmetoder, utan även till samhället i stort. Det övergripande syftet är att utreda vilket sorts samhälle Fogelklou ville skapa. Att studera Fogelklous tänkande är tänkt både som ett sätt att uppmärksamma henne syn på bildning och ett sätt att placera in henne i den samtida skolpolitiska och idéhistoriska miljön. Ingen människa tänker egna tankar isolerat från det sammanhang de verkade inom, vilket gör att den kontextuella förståelsen blir viktig vid analysen av skrifterna.

Mitt huvudsakliga forskningsintresse är kvinnliga tänkare under 1800–1900-talen. Förutom Fogelklou har jag studerat kvinnorörelsens pionjär Fredrika Bremers syn på fred och feministen Frida Stéenhoff i ljuset av anarkistisk ideologi. I min forskning strävar jag efter att ifrågasätta historieskrivningen om kvinnor. Jag finner det viktigt att motarbeta reproduktion av bilden att det finns ett kollektivt kvinnligt tänkande (exempelvis kategoriseras många kvinnor,oreflekterat, som liberala kvinnosakskvinnor). Föreställningen kan brytas ner genom att skilja på kvinnan som talande subjekt (enskild kunskapspridare) och kvinnors gemensamma erfarenhet av att exempelvis vara marginaliserade av patriarkala strukturer. En tendens i historieskrivningen är att den kollektivistiska erfarenheten främst uppmärksammats. Det vill säga att kvinnor bekräftas i högre grad som talare för kvinnans situation (kollektivt) men vinner lite, om inget gehör, som subjektiva tänkare.

(17) Tintin Hodén, LiU *Medierna, museerna och offentligheten: Offentlighetsbegreppets problematik*

Vad innebär begreppet "offentligt" och hur kan det förstås i relation till statligt finansierade konstmuseer? Det är en fråga som visat sig vara central i mitt avhandlingsarbete men som jag ännu inte förmått formulera ett konkret svar på. I avhandlingen – som beräknas vara färdig i februari 2018 – studerar jag hur Moderna museets uppdrag har diskuterats i ett antal debatter i svensk press. Syftet med detta är att synliggöra hur museet blir till i relation till andra aktörer i offentligheten, såsom konstkritiker, konstnärer, museianställda, politiska debattörer etcetera. De befintliga studierna om Moderna museet är i huvudsak resultat av konstvetenskaplig forskning, vilket innebär att stor vikt lagts vid specifika utställningar och vid innehållet i museets samlingar. Stor uppmärksamhet har också ägnats aktörer inom museet, såsom Pontus Hultén och Otte Sköld. Min avsikt är därför att skifta fokus från museets konstnärliga verksamhet till dess funktion som offentlig institution. Att en statlig myndighet som Moderna museet är offentlig kan te sig som en självklarhet. Den diffusa användningen av offentlighetsbegreppet i museala sammanhang innebär emellertid att begreppet ofta laddas med förväntningar som museer omöjligt kan leva upp till, vilket är en återkommande källa till konflikt. I min presentation hoppas jag därför kunna möjliggöra en diskussion om den inledande frågan och hur denna kan förstås utifrån ett idéhistoriskt perspektiv.

(18) Magnus Rodell, SH *Lejonet i Narva: Monument, materialitet och politik under mellankrigstiden*

År 1936 invigdes ett monument över segern i Narva 1700. Detta monument sköts sönder under andra världskriget och återinvigdes år 2000. I min presentation är det övergripande syftet att studera det monument som invigdes 1936. Genom det kommittéarbete som finns arkiverat på Armémuseet är det möjligt att rekonstruera de argument som formulerades kring varför monumentet uppfördes. Invigningen utgjorde tillsammans med medierapporteringen en kommunikativ-medial handling. I relation till såväl kommittéarbetet som till medierapporteringen kommer de berättelser om slaget vid Narva som framställdes i samband med invigningen att relateras till den samtid i vilken invigningen ägde rum.

I en generell mening är det möjligt att undersöka monument som en rumslig materiell medieform som tillskrivs varierande innebörder och symboliska laddningar. I artikeln kommer Narva-monumentet att fungera som ett intressant exempel på detta. En förhoppning är också att, i lite mindre omfattning, undersöka det monument som invigdes hösten 2000. Därigenom blir det möjligt att synliggöra Narvaminnets i relation till olika samtida horisonter.

(19) Tora Byström, UmU *K.P. kliver in i rampljuset. Knut Petersson som publicist och tryckfrihetsförsvare*

I mitt bidrag ska jag presentera ett nystartat forskningsprojekt om publicisten Knut Petersson, K.P. kallad. Han var knuten till *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning* under fyrtio år, och 1945–57 som dess huvudredaktör.

Hans långa tid på tidningen är en av orsakerna till att jag intresserar mig för honom. *GHT* brukar betecknas som en av landets mest inflytelserika dagstidningar. Den andra orsaken till mitt intresse är hans roll i den så kallade tryckfrihetsoppositionen under andra världskriget, de som i riksdagen motsatte sig regeringens tryckfrihetsinskränkande åtgärder. Frågor om tryckfrihet och yttrandefrihet har dessvärre blivit högaktuella igen. K.P. deltog också i den utredning som låg till grund för den nya tryckfrihetsförordningen 1949, den som är gällande fortfarande idag.

Väldigt lite finns skrivet om Knut Petersson. När han blir omnämnd beskrivs han som en betydande liberal publicist och tidningsman, men det finns också flera uttalanden om att han har kommit i skuggan av sin store föregångare, Torgny Segerstedt. Herbert Tingsten påstod t.o.m. att det i vissa sammanhang var omöjligt att skilja på Peterssons och Segerstedts artiklar. K.P. har alltså hittills oftast hamnat i periferin, och mitt projekt syftar till att låta honom vara huvudperson.

Biografigenren kräver, om inte ett regelrätt försvar, så åtminstone en diskussion. Det finns många frågor att ta ställning till, och jag kommer att diskutera några av dessa. Vilken typ av biografi passar? En livsverksbiografi? Vad är möjligt att säga om samtiden utifrån en enskild person? Vilket är förhållandet mellan den enskilde och hans omgivning? Jag har redan nämnt Segerstedts stora skugga. Själv har jag tidigare skrivit om Peterssons efterträdare som huvudredaktör, Harald Wigforss, och jag kommer även att intressera mig för samarbetet, samspelet och relationerna mellan dessa tre. Är det rent av möjligt att tala om ett tankekollektiv?

Session 6

(20) Lena Lennerhed, SH *En klibbig själ? Epileptikern i svensk 1900-talsmedicin*

Epileptiker var fram till 1969 belagda med äktenskapsförbud i Sverige. Dispens kunde ges om person med epilepsi steriliserade sig. Allt fler läkare tog dock under 1900-talet avstånd från äldre teorier om epilepsin som ärftligt betingad, och kritiserade äktenskapshindret.

De medicinska diskussionerna om epilepsin och dess orsaker var livliga, och återkommande var utsagorna om att det fanns en särskild epileptisk karaktärstyp eller personlighetsförändring. Denna kopplades till kriminalitet (våldsbrott), psykopati, religiös fanatism, rättshaverism och hypersexualitet, och i beskrivningarna etiketterades typen som "klibbig" eller "ixoid".

(21) Jonatan Samuelsson, UmU *Ett batteri i munnen: Oral galvanism och upprinnelsen till det "tredje amalgamkriget"*

Under perioden 1981 fram till strax efter millennieskiftet utspelades i Sverige en kontrovers som handlade om huruvida det kvicksilverhaltiga tandlagningsmaterialet amalgam orsakade kvicksilverförgiftning eller ej. Kontroversen, som utspelade sig i massmedier såväl som i vetenskaplig och medicinsk fackpress, och på riksdagsgolvet, antog bitvis enorma proportioner, och föranledde flera expertutredningar, vårdprogram och forskningsåtgärder, samt en parlamentarisk utredning (SOU 2003:53, *Dentala material och hälsa*). Frågan om kvicksilver från amalgam kan orsaka förgiftning har diskuterats internt i tandläkarkretsar tidigare -- i USA i mitten av 1800-talet och i Tyskland på 1920-talet -- varför denna senmoderna konflikt (som ungefär samtidigt blossade upp i flera andra länder där amalgam var flitigt använt) ibland har kallats för "Det tredje amalgamkriget".

Kvicksilverförgiftning var dock inte det initiala problemet, utan snarare ett förslag till lösning. 1981 gick neurofysiologen Mats Hanson ut till media och till Socialstyrelsen, och presenterade idén att den vid tiden hett omdiskuterade åkomman "oral galvanism", egentligen var kvicksilverförgiftning från amalgam. Oral galvanism är ett elektrokemiskt fenomen som uppstår när metalliska tandlagningsmaterial av olika typ, tillsammans med munnens saliv, bildar ett s.k. galvaniskt element – ett batteri i munnen. Det är detta fenomen som under slutet av 1970-talet kom att förknippas med en rad olika symptom och blir en medial och politisk het potatis, samt grunden för den än mer omfattande kontroversen om kvicksilver och amalgam som följde.

Syftet med föreliggande paper är att studera hur den orala galvanismen kom att etableras och förstås som ett omfattande samhälls- och folkhälsoproblem. Således undersöks den orala galvanismens idéhistoria, främst genom nedslag i nordamerikanska odontologiska och medicinska tidskrifter, under århundradet som föregick den svenska kontroversen. Vidare studeras dess introduktion i svensk odontologisk forskning under 1960- och 70-talen, samt den mediala berättelse som skapades kring fenomenet från 1977, då schlagersångaren Gunnar Wiklund trädde fram som drabbad i Aftonbladets lördagsbilaga, fram till 1981.

(22) Marie Jonsson, SH *Vegetarisk praktik: att äta rätt i enlighet med vetenskapen, naturen och religionen*

Ämnet för den här presentationen är det tidiga 1900-talets svenska vegetariska rörelse, främst företrädd av Svenska vegetariska föreningen som grundades 1903 av bl.a. tidningsmannen Johan Lindström Saxon, vilken i många avseenden kom att bli tongivande för det tidiga 1900-talets vegetarism. Mer precist kommer jag att tala om vad jag benämner som vegetarisk praktik på det kanske allra mest grundläggande sättet, nämligen föreskrifterna och praktiken kring vad som betraktades vara vegetarisk mat och vad som förstods som goda eller dåliga "surrogat".

Genom att studera texter som på olika vis diskuterar vegetarisk kost och dess bevekelsegrunder, samt genom att titta närmare på exempelvis recept och matsedlar som Svenska vegetariska föreningen eller personer i dess anslutning författat, är det möjligt att inte bara urskilja en del av vegetarismens kärna om man så vill, utan också en hel del om de sätt som den vegetariska rörelsen förhöll sig till men kanske framför allt var ett uttryck för moderniteten och det moderna samhället som växte fram. De föreställningar som låg till grund för den vegetariska rörelsens praktik av det här slaget kan schematiskt kategoriseras under vetenskapliga och religiösa argument, men också under ett åberopande av naturen eller det naturenliga. De ständiga hänvisningarna till naturen och talet om det naturenliga verkar också ha haft funktionen av att vara en slags förbindelselänk mellan åberopade religiösa och vetenskapliga argument.

(23) Peter Bennesved, UmU *Fullträffsäkert: Skyddsrum och Luftskydd från kabinett till offentlighet under mellankrigstiden*

Under början av 1900-talet påbörjades diskussioner bland militära intellektuella kretsar och politiker om hur civilbefolkningen skulle kunna skyddas i händelse av luftkrig på Svenskt territorium. Den samhällsdiskurs som detta gav upphov till kom snart att leda till etablerandet av en statligt kontrollerad civilförsvorsorganisation som har haft enorma följdverkningar för Sverige under hela 1900-talet, inte minst i form av ett av världens mest välorganiserade skyddsrumsprogram. Syftet med den här avhandlingen är att undersöka hur denna säkerhetsdiskurs kom till, utvecklades och etablerades under mellankrigstiden fram till mitten av andra världskriget och vilka faktorer som var avgörande för hur just skyddsrumsprogrammet kom att bli en så integrerad del av civilförsvaret och den svenska urbana miljön under resten av 1900-talet. Genom att belysa frågan om luftskydd och skyddsrum under mellankrigstiden via fyra olika perspektiv – militärt, politiskt, ingenjörsmässigt och journalistiskt – ämnar avhandlingen alltså problematisera denna process från idé och koncept till etablerad och integrerad teknologi. Avhandlingens huvudsakliga material består av tidskrifter, media, och politisk författat material och analysen har inspirerats av teknik- och materialitetshistorisk metod, med vissa inslag av digitala humaniora för att nå sina slutsatser.

Session 7

(24) Mats Andrén, GU *Passage to a new Europe: unity and nationalities during the First World War*

This paper outlines a chapter of my current work in progress on the idea of Europe. The First World War marks a passage to an idea of a Europe of nation states. Four empires dismantled and a dozen of new states declared their independence. The outbreak of the war was by many literates understood as a loss of a unified culture, while others kept recognizing a European culture or a common civilization. In the chapter, I pay attention to wartime visions of a future Europe, mainly in Central Europe and Britain. Especially is followed the notions of a New Europe and its different implications regarding national self-determination.

When H. G. Wells exclaimed 'Nationalities will out' during the First World War, the notion of self-determination was a controversial concept of key importance. Significantly, neither Wells nor many other supporters of similar declarations, backed wide spread national independence. Europe rather came out as a place of nation states only late at war and often reluctantly. However, some embraced it for offering an alternative to the Imperial system of Europe, hoping it should lay the ground for a new internationalism and for a Europe in peace.

(25) Katarina Leppänen, GU *Creating cultural and military power balance in Europe in the interwar years*

Internationalism in the interwar era carried different meaning for different groups. A Nordic school for adult education, with the aim of raising the 'international citizenship proficiency' of the Nordic peoples, was established in Geneva in 1931, through cooperation between representatives of international organisations and adult educationists. Both groups harboured an intense passion for internationalism, but whereas the officials understood the League of Nations and the International Labour Organization to represent true internationalism, the educationists took a critical stance. Internationalism was for them related to nationalism and Nordism, and an expansion of the power of the small and neutral European

states. This paper examines the establishment of the Nordic school in the interwar period and analyses the ideological controversies surrounding its internationalism. The paper maps an alternative idea of international coalitions that would destabilize and undermine the power of the "great nations". What was the problem from a Nordic perspective, what were the alternative alliances imaginable and why. Especially the Sven Backlund's ideas will be in focus.

(26) Benjamin Martin, UU: *The 'Culture' of Europe's International Relations: a Digital Humanities Approach*

In this paper I will present an overview of my new research project, in which I try to chart the transition in European discourse from an emphasis on "civilisation" to a focus on "culture" by looking at the cultural treaties that European states signed with the rest of world across the 20th century. That culture can be used to legitimate power is well established. This is also the case in international relations, where contrasting ideas about "culture"—cosmopolitan versus nationalist visions, for example—have been used to justify systems of domination over states and peoples. An anti-racist consensus on the equal value of the world's cultures is a premise of today's post-colonial world order. But where did that concept of culture come from and how did it win out over rival visions, above all the notion of "Civilization" associated with European imperialism? How are such global concepts formed and disseminated? Cultural treaties—legally binding agreements on what forms of culture shall be exchanged between two or more nation-states—offer a good source for a historical investigation of these questions. They illustrate how states agree on what culture is, what culture can and should do, and to what degree states should promote or regulate it. Through a comparative, multi-method study of the cultural treaties of several Western European states from 1919 to 1968, my project explores the emergence of a global concept of culture, based on the hypothesis that this concept, in contrast to earlier ideas of civilization, played a key role in the consolidation of the modern international order. In particular, the project uses technologies of the digital humanities to analyse and visualize how cultural treaties contributed to the spread of cultural concepts and the development of transnational cultural networks.

Session 8

(27) Hampus Östh Gustafsson, UU *Planlös forskning? Humanioras reorganisering i 1960-talets forskningspolitiska upprustning*

Under tidig efterkrigstid uppkom farhågor om att Sverige skulle hamna på efterkälken som forskningsnation i den teknologiskt inriktade "kapprustning" som pågick. De forskningspolitiska satsningarna vid andra världskrigets slut upplevdes som otillräckliga och det talades nu till förmån för en ambitiösare planering. Ett forskningsområde vars framtid syntes osäker i det här sammanhanget var det humanistiska. Oro uttrycktes angående humanioras status bland svenska politiker men också hos allmänheten i stort. Var humaniora bara en "lyx" som folkhemmet kostade på sig när det passade? Här vill jag genom två exempel analysera farhågorna som fanns angående humanioras vetenskapliga och samhällsliga legitimitet under 1960-talet. Dels utgår jag från ett symposium, "Humanistisk forskning – planlös eller planerad?", vid Stockholms universitet 1964, där tre vetenskapliga ideal lyftes fram: internationalisering, tvärvetenskap och "lagarbete". I det starkt planeringsrationella tidevarv som 1960-talet utgjorde kunskapspolitiskt sett blev en central fråga huruvida humanistisk forskning över huvud taget kunde organiseras och planeras mer storskaligt än vad som dittills varit fallet. Dels utgår jag även från en översikt av humanistisk forskning som samma år utarbetades i regi av den nytillsatta forskningsberedningen. Här presenterades förslag på hur humanistisk forskning skulle kunna organiseras

på nya och relevanta sätt, vilket visar att det trots allt fanns en initiativrikedom kring humanioras möjligheter. Stora humanistiska forskningsprojekt kom sedan att sjösättas under 1960-talet, men trots detta etablerades en syn på den humanistiska forskningen som starkt åsidosatt vad gäller resursmässig expansion. I en rapport av Statens Humanistiska Forskningsråd år 1973 talades följaktligen om en svensk exceptionalism vad gäller forskningspolitisk marginalisering av humanistisk forskning. Det är viktigt att inte reproducera dåtidens exceptionalismnarrativ rakt av, men samtidigt tycks den svenska, efterkrigstida humanioradebatten ha burit på vissa särtecken som är intressanta ur ett internationellt perspektiv och som kan bidra med viktig kunskap till forskningen om humanioras historia.

(28) Kristian Petrov, KAU *(Idé-)historiens slut? Reflektioner om ämnets status i ljuset av erfarenheter från Karlstads universitet*

En ledande ämnesföreträdare uttryckte nyligen att idéhistoria som akademiskt högskoleämne står på randen till nationell avveckling. Finns det fog för påståendet och hur ska den negativa trenden i så fall bemötas? I denna presentation görs en översikt av idéhistorieämnets uppkomst, förutsättningar, utveckling, status och legitimitet i ett nationellt och internationellt perspektiv. Särskilt beaktas erfarenheter från Karlstads universitet, där idéhistoria blev ett välkommet tillskott i den nationella ämnesgemenskapen i slutet av 1990-talet, men tragiskt gick i graven 2014. Är utvecklingen oåterkallelig eller kan den vändas i konstruktiv riktning, och i så fall hur?

(29) Synne Myreböe, UmU, SH *Att fånga tänkande? Om varför filosofi inte låter sig arkiveras*

Frågan om förhållandet mellan idéhistoria och filosofi har debatterats under flera former, i fler sammanhang och under olika tider. Årsnumret av *Lychnos* 2006 ägnade hela tolv artiklar om ämnet. Vad jag vill presentera vid På gång är dels en överblick över diskussionen om filosofins roll inom idéhistoria i Sverige under 2000-talet, dels vill jag lyfta mina egna erfarenheter med att arbeta med ett filosofiskt material och några av de svårigheter som jag möter i gränslandet mellan idéhistoria och filosofi.

Vad jag vill komma fram till är inga klara skiljelinjer mellan filosofi och idéhistoria. Utan att gå i djupare polemik med några mer etablerade idéhistoriker kommer jag argumentera mot vissa inställningar som vill låsa filosofi inom en antikvarisk historieskrivning. Istället vill jag försöka skissa upp början till vad jag vill kalla en utopisk idéhistoria som inbegriper såväl mångfaldiga sätt att läsa som att skriva. Hur denna utopiska form och praktik kan se ut läggs fram i slutet av presentationen.

Session 9

(30) Christine Quarfood, GU *Att levandegöra begreppen: Gadamer i Heideggers skola 1922–1927*

Vad innebär egentligen perspektivskiftet från en nykantiansk till en heideggeriansk horisont för den unge Gadamer? Vilka frön såddes till den hermeneutik Gadamer sedermera skulle utveckla, under denna formativa fas då han befann sig i spänningsfältet mellan två konkurrerande filosofiska skolor? Natorp hade som handledare för dissertationen 1922, invigt Gadamer i Marburgskolans speciella variant av problemdriven Platonforskning. Med Heidegger som handledare för habilitationsavhandlingen 1929, tillägnade sig Gadamer en mer fenomenologisk läsart som syftade till ett levandegörande av de filosofiska begreppen. Samtidigt förelåg trots handledarbytet en kontinuitet i valet av tematik. Dissertationen om lustbegreppets koppling till godhetsbegreppet berörde en etisk problematik som vidareutvecklades i

habilitationsavhandlingens närläsning av Platons Filebos-dialog. Övertygelsen om den antika filosofins aktualitet utgjorde en förbindelselänk mellan Gadamer's bägge handledare, deras övriga skillnader till trots. Såväl Natorp som Heidegger utvecklade de egna tankegångarna i dialog med antikens filosofer. För Natorps del var Platon en ständig följeslagare, för Heidegger under den period han verkade i Marburg, var dialogpartnern istället Aristoteles. Gadamer följde under forskarutbildningen flertalet av de kurser Heidegger gav 1923–1926. Förutom att peka framåt mot *Sein und Zeits* existentiella tidsproblematik rymde kurserna metodologiska reflektioner kring fenomenologi och hermeneutik, samt utläggningar kring begrepp i Aristoteles och Platons texter, som säkerligen varit inspirerande för Gadamer.

(31) Christer Nordlund, UmU *Civilisationskritik från Göteborg: Bengt Hubendick och läran om människans ekologi*

Due to the rise of severe environmental concerns in the 1960s, some scientists changed their view of contemporary science. To them progress in science (and science-based technology) affected nature and society in many negative ways. Promoting science-as-usual was in the worst-case scenario to promote civilization to death. Yet, science was still looked upon as a means to solve the problems it had created. What was needed was a new type of “holistic” science that was able to understand humans as part of nature, contribute to a new economic system within ecological borders, and foster politics based on this knowledge. As a name for such a holistic and normative enterprise, that bridged and integrated natural science and human science, scientists adopted the concept “human ecology”. It was a concept that had been used since the beginning of the 20th century but now was loaded with new meaning, as a “science for survival”, able to steer “Spaceship Earth”. Human ecology developed in different ways in different parts of the world. In Sweden, it was initially promoted mainly by natural scientists, notably the zoologist Bengt Hubendick, who was director of the Natural History Museum in Gothenburg and later became a political adviser and public expert on environmental questions. The aim of the presentation is to use Hubendick as a prism in order to shed light on the early development of human ecology as a holistic and normative science of political importance. Furthermore, the presentation argues that the kind of human ecology Hubendick promoted was not that “holistic” after all. Although Hubendick made a grand synthesis, based on knowledge and data from all over the world, he never took human and social sciences seriously, and as a result his synthesis may be defined as “social biology” rather than human ecology.

(32) Anton Honkonen, GU *Help to self-help. Samuel Smiles och självhjälpens idéhistoria*

År 1859 utkom vad som efter Bibeln skulle bli Storbritanniens mest sålda bok under andra halvan av 1800-talet, britten Samuel Smiles *Self-Help*. En självhjälps bok som genom flera hundra personporträtt ser som sin uppgift att bevisa för sina läsare att hårt arbete överträffar begåvning. Drygt 160 år senare har självhjälplitteraturen intagit en stark position i så väl bokhandel som i den samtida diskursen och behovet av att få reda på hur vi ska hjälpa oss själva tycks aldrig ha varit större. Trots detta ägnas genren förvånansvärt lite uppmärksamhet inom de humanistiska vetenskaperna, litteraturen ses främst som ett amerikanskt fenomen och Samuel Smiles kan i de närmaste beskrivas som bortglömd. Men vad finns det för koppling mellan *Self-Help* och senare tiders självhjälplitteratur? Och hur har föreställningen kring vad vi ska hjälpa oss själva med förändrats över tid?

(33) Ingrid Wällgren, LU *Controlling Destiny. Julian Huxley's Transhumanism (1910-1960)*

In this paper, I briefly explore the evolutionary biologist Julian Huxley's (1887-1975) ideas about controlling evolution and his belief that humanity could - and should - deploy the new biology to seize control of

human destiny. Huxley coined the term "Transhumanism" and tried to create and promote an ideology for the future around it.

Especially interesting is the notion of human *control* of life in relation to Huxley's creed. Huxley's ideas relate to a wider British debate during the first half of the twentieth-century, where a number of intellectuals, authors (not in the least Julian's brother, Aldous Huxley) and scientists started to argue for or against the need for conscious control of many aspects concerning human society and life, for building a future. Julian Huxley combined his biological expert knowledge with philosophical and fictional narratives about the future of mankind, in part to attempt to affect and develop political and institutional policy. (He later became the first director-general of UNESCO, 1945.) But what kind of future and what kind of politics will come about if control is assumed? What is the final destination? And how did the language, when speaking of control, eugenics, and future possibilities change pre- and post WWII?

Contemporary biomedical and technological research stirs a biopolitical debate often ripe with existential and ethical questions. Examining the historical roots of such a debate could help further our understanding of continuities and discontinuities in a long twentieth century history of science concerning eugenics, human control of life, and utopian visions of enhancing mankind.

Vi tackar även panelisterna för deras medverkande:

Cai Alfredson och Dick Claésson, Litteraturbanken; Jonas Blomqvist, Mediarkivet Retriever; Isabelle Ståhl, SU; Peter Bennesved, UmU; Anna Svensson, KTH; Anton Jansson, GU; Benjamin Britas Eriksson, GU; Jens Norrby; GU; Rebecka Lettevall, MAH; Thomas Karlsohn, UU samt Christer Nordlund, UmU.

UPPROP – HJÄLP TILL MED KONTAKT TILL RÄTTIGHETSINNEHAVARE TILL UPPSATSER I LYCHNOS SAMT SKRIFTER I LYCHNOS-BIBLIOTEKET!

- Lärdoms-historiska samfundet samarbetar med Litteraturbanken angående digitaliseringen av utgivningsserien *Lychnos-biblioteket* och årsboken *Lychnos*
- I samband med detta är Litteraturbanken i behov av att komma i kontakt med rättighetsinnehavare respektive deras dödsbon och efterlevande, i synnerhet för närvarande följande:
 - Gösta Lindeberg, Axel Liljecrantz, Bengt Löw, Herman Richter, Sten G. Lindberg och Henrik Sandblad och Axel Nelson. Om någon har uppgifter om dessa författare, kontakta gärna
 - Paulina Helgesson (paulina.helgeson@litteraturbanken.se) som hanterar rättighetsfrågor på Litteraturbanken!
 - Litteraturbanken behöver ert stöd för att kartlägga och hitta rättighetsinnehavare!